

Складовою ланкою економічної системи є банківський сектор, який має безпосередній вплив на реальний сектор, тому від фінансової стійкості банківської системи залежать можливості кредитування, а відповідно і відновлення темпів його розвитку. Саме тому, перед державою стоїть завдання проведення комплексних структурних реформ на основі використання інструментів грошово-кредитної політики.

#### Список літератури:

1. Панасенко Г. Основні напрями забезпечення стабільності банківської системи України на шляху інтеграції у світовий фінансовий простір [Електронний ресурс] / Г. Панасенко. – Режим доступу :<http://experts.in.ua>.

2. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання: Монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 384 с.

*Наталія КОЗІЙ*

*аспірант кафедри фінансів*

*Національного університету ДПС України (м.Ірпінь)*

## ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МАСОВИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

В процесі розвитку автоматизованої системи безготівкових розрахунків в Україні створена Національна система масових електронних платежів, розрахунки і платіжні операції в якій здійснюються з використанням спеціальних платіжних заходів. Національна система масових електронних платежів (НСМЕП) – внутрішньодержавна банківська багатоємітентна платіжна система масових платежів, в якій розрахунки за товари та послуги, одержання готівки та інші операції здійснюються з використанням спеціальних платіжних засобів за технологією, що розроблена Національним банком. Ключовим елементом системи є смарт-карта, яка має високий ступінь захисту від несанкціонованого доступу. Висока довіра до цієї системи базується на гарантованій програмно – технологічній захищеності чіпових платіжних карток та визнаній безпеці операцій, що підтверджується збільшенням обсягу операцій за платіжними картками та зростаючою їх емісією

Дослідженню систем масових електронних платежів присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, таких як В. І. Міщенко, О. Д. Вовчак, С. О. Пиріг, Л.А.Віднійчук-Вірван та ін.

Упровадження НСМЕП надає можливість громадянам України розраховуватись за товари і послуги у безготівковій формі та отримувати готівку за допомогою спеціальних платіжних засобів (платіжних карток, мобільних платіжних інструментів тощо), а також зберігати і накопичувати заощадження у банках на поточних рахунках.

До складу НСМЕП входять:

- платіжна організація;
- члени платіжної системи;
- учасники платіжної системи [5].

Відповідно до постанови Правління Національного банку України від 10.12.2004 № 620 функції Платіжної організації НСМЕП виконує Національний банк України [2].

Станом на 01.01.2015 р. членами НСМЕП були: НБУ, 59 банків, 16 небанківських установ. Членами НСМЕП можуть бути юридичні особи, які укладуть договір з Платіжною організацією про вступ до НСМЕП. Член НСМЕП може виконувати функції емітента та/або еквайра.

Учасниками НСМЕП є юридичні або фізичні особи – суб'єкти відносин, що виникають при проведенні переказу коштів, ініційованого за допомогою платіжних додатків спеціальних платіжних засобів НСМЕП (процесинговий центр мобільних платіжних інструментів, держателі мобільних платіжних інструментів, розрахунковий банк, головний процесинговий центр, регіональні процесингові центри, процесингові центри банківського рівня, держателі платіжних карток, підприємства торгівлі та послуг тощо). Функції Розрахункового банку виконує Операційне управління Національного банку України. Функції Головного процесингового центру виконує Центральна розрахункова палата Національного банку.

Моделі роботи членів НСМЕП наступні: емітент; еквайр; емітент та еквайр [5].

Основним платіжним інструментом в системі НСМЕП є смарт карта. Ця картка має високий ступінь захисту, крім того все більшого поширення набувають технології використання смарт карт, які мають ідентифікаційними функціями, зокрема електронним підписом. Крім того активно використовуються безконтактні технології, що мають чимало переваг як для покупців, так і для продавців. Зокрема споживачі можуть краще контролювати свої платежі, а продавці виграють від високої пропускну здатності, зростання продаж і вищих прибутків.

В Україні є необхідні умови для поширення безготівкових розрахунків. Це 33 тис карток, 38461 банкоматів, POS-терміналів – 172 тис. штук (див. табл.1). При цьому банки мають стимулювати до безготівкових розрахунків, надаючи певні бонуси і знижки, залучаючи до програм лояльності, працюючи над підвищенням фінансової грамотності населення і над мінімізацією ризиків кіберзлочинності.

**Таблиця 1**

**Показники розвитку ринку платіжних карток в Україні в 2001-2013 рр.**

Станом на	Кількість банків-членів карткових платіжних систем, од.	Власники платіжних карт	Активні платіжні картки, тис.шт.	Платіжні картки в обігу, тис.шт.	Банкомати, шт.	Термінали, шт.		
						Усього	Торгові	Банківські
01.01.02	58	3214	3630	Н.д.	1830	14593	Н.д.	Н.д.
01.01.03	77	5696	6150	Н.д.	2618	21714	Н.д.	Н.д.
01.01.04	87	10525	11529	Н.д.	5027	26433	16837	9596
01.01.05	93	15735	17080	Н.д.	8104	33411	21594	11817
01.01.06	101	21831	24780	Н.д.	11325	42361	28366	13995
01.01.07	111	29414	32474	Н.д.	14718	62045	43536	18509
01.01.08	127	35723	41162	Н.д.	20931	94317	67233	27084
01.01.09	139	37232	38576	45346	27965	116748	85260	31488
01.01.10	146	39395	29104	44469	28938	103063	74510	28553
01.01.11	141	39942	29405	46375	30163	108140	80544	27596
01.01.12	142	35179	34850	57893	32997	123540	94741	28799
01.01.13	142	44339	33106	69826	36152	162724	133964	28760
01.01.14	132	56491	69754	33197	38461	205799	178564	27235

Джерело: Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat\\_id=79219](http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219)

Крім платіжних карт останнім часом активно використовуються електронні гроші. Статтею 15 Закону України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" та Положенні про електронні гроші в Україні [1]. визначено поняття "електронні гроші" – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі.

Для операцій з віртуальними грошима, як правило, використовується «електронний гаманець», який можна розглядати як аналог звичайного гаманця або банківського рахунку. Для його роботи на комп'ютер встановлюється спеціальне програмне забезпечення. Усі операції з електронними грошима проводяться через сайти електронних платіжних систем, кожна з яких має власну валютну одиницю, свої правила і стандарти. Скільки існує віртуальних валют на сьогодні, сказати складно. Для практичних цілей можна вибрати для себе одну-дві платіжні системи і зареєструватися в них. Валюту однієї платіжної системи можна обміняти на валюту іншої, як в звичайному "обміннику" купити долари за гривні або навпаки. Більшість сайтів, підключених до торгових систем, приймають і відправляють віртуальні грошові знаки за допомогою WebMoney, iMoney, UkrMoney і e-Gold, електронні гроші яких, є на даний момент найпоширенішими в Україні.

Станом на 01.01.2014 р. НБУ погоджено правила трьох систем електронних грошей – «Максі» (емітент ПАТ «Альфа банк»), «Манексі (MoneyX)» (емітент ПУАТ «Фідо-банк») «Глобал мані» (емітент ПАТ «Ощадбанк»), також погоджено правила здійснення операцій з електронними грошима банками членами міжнародної платіжної системи «Віза Інтернешнл» (VisaInternational): ПАТ Кредитпромбанк», АБ «Південний» та ПАТ «Астра-банк». Крім того випуск електронних грошей у 2014 р. здійснювали 11 банків-членів НСМЕП. Лідером є «Глобал мані» (емітент ПАТ «Ощадбанк»)[4].

До переваг використання електронних грошей в Україні слід віднести низьку вартість операцій. Так тарифи на переказ коштів "Укрпоштою" (комісія 1,5-4,5%), банківським переказом (1,5-7%), переказом і переведенням у готівку електронних грошей (2-3%); анонімність (для платежу не треба йти у банк, заповнювати бланки і т. д.); швидкість операції в режимі онлайн відбуваються практично миттєво.

До недоліків слід віднести обмежену сферу використання eMoney, слабкий захист від шахрайства [3], емісія електронних грошей гарантується лише самою електронною платіжною системою, держава не дає ніяких гарантій збереження її платоспроможності. Отже застосування електронних грошей недоцільне для великих платежів, а лише для мікро-платежів.

Отже, функціонування НСМЕП в Україні має низку особливостей, що формуються під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів її функціонування. Ключовими є дія таких факторів як глобалізація, стандартизація і консолідація, що веде до ускладнення організаційно-технічних і технологічних фінансових аспектів розрахунків, збільшення кількості учасників та обсягу й швидкості розрахунків. Це посилює підвладність платіжних систем внутрішнім та зовнішнім шокам і їх схильність до системних ризиків, а відтак – ускладнює нагляд і контроль за їх функціонуванням.

Незважаючи на тривалий період існування і позитивний досвід існування НСМЕП не стала домінуючою системою платіжних карток. Ринкова частка НСМЕП лишається на низькому рівні, незважаючи на низку заходів з боку НБУ.

#### Список літератури:

1. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей : Постанова Правління Національного банку України № 481 від 04 листопада 2010 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>
2. Про затвердження Правил Національної системи масових електронних платежів : Постанова Правління Національного банку України №620 від 10 грудня 2004 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0025-05>
3. Електронні платіжні системи в Україні // Офіційна сторінка «InternationalSite». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://international-site.net/uk-ua/zakazchiku/100/elektronn-plat-zhn-sistemi-v-ukra-n>
4. Майбутнє платіжного ринку – безконтактні платіжні інструменти і широке використання електронних грошей // Вісник НБУ, – 2013. – № 7. – С3-10.
5. Організаційна структура НСМЕП // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=47076&cat\\_id=46466](http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=47076&cat_id=46466)

**Христина КОЗЛОВА**

*студентка факультету банківського бізнесу  
Тернопільський національний економічний університет*

**Науковий керівник:**

*к.е.н., доцент Балянт Г. Р.*

### **ПОБУДОВА ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ ЯК СПОСІБ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ**

З метою максимально ефективного управління кредитним ризиком банку необхідно визначати можливість і доцільність здійснення тієї чи іншої банківської операції. Кожна операція повинна враховувати вимоги стратегії банку в області ризику і, зокрема, стан кредитного портфеля банку.

Після прийняття стратегії управління банку необхідно визначити оптимальний рівень кредитного ризику. Цей показник важливий для визначення орієнтирів банку в області кредитування. Даний показник можна використовувати при визначенні відхилення фактичного показника кредитного ризику від оптимального з метою подальшого прийняття рішення щодо кредитування.

Серед менеджерів банків не існує єдиної думки щодо способів визначення оптимального рівня кредитного ризику, проте необхідність визначення цього показника і забезпечення відповідності йому не викликає сумнівів.

Оптимальний кредитний портфель – такий портфель, який найбільш точно відповідає за складом і структурою кредитній та маркетинговій політиці банку і його плану стратегічного розвитку. Оптимальний кредитний ризик і оптимальний кредитний портфель тісно пов'язані, оскільки при оптимальній структурі кредитного портфеля банку досягається оптимальна величина кредитного ризику і навпаки. Величину оптимального кредитного ризику кожний банк встановлює самостійно, керуючись власними міркуваннями і обраною стратегією управління.

Для визначення оптимального ризику необхідно спочатку визначити допустимий для банку рівень кредитного ризику. Під допустимим розуміють такий ризик, реалізація якого не загрожує життєдіяльності банку. Для більш детального аналізу допустимого ризику необхідно ввести поняття зони ризику. Під зоною ризику